

УДК 159.9.072.432

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2023.17.4>

СПРЯМОВАНІСТЬ ВОЛОНТЕРІВ: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олександра Ніколіна

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: mococola16@gmail.com*

Ірина Астремська

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: arin9474@ukr.net*

У волонтерській діяльності важливим спонукальним фактором є особистісна потреба, мотивація, спрямована на допомогу іншому. Відзначено, що цінності, альтруїстичні мотиви і внутрішні сили грають велику роль у залученні людей до добровільної діяльності. Волонтери мають різні особисті мотиви, такі як навчання, допомога, розвиток дружби, використання наявних навичок і набуття нових, а також бажання отримати досвід і використовувати свій час ефективно. Функціональний підхід у психології волонтерства розглядає шість мотиваційних функцій: ціннісну, розуміючу, покращення, захисну, соціальну та професійну.

Досліджено особистісні риси волонтерів, такі як емпатія, готовність допомогти, стійкість, екстраверсія, самоефективність і рівень невротизму. Визначено типи мотивації, які властиві волонтерам і включають особисті цінності, занепокоєння громадою, підвищення самооцінки, потребу розуміти інших та особистісний розвиток.

Розглянуто психологічні особливості волонтерів і осіб, хто не займаються волонтерською діяльністю. Виявлено, що для волонтерів особливу цінність має духовне задоволення, креативність і соціальні контакти, тоді як матеріальне становище та досягнення менш важливі (морфологічний тест життєвих цінностей), а для осіб, які не займаються волонтерською діяльністю, є більш важливими досягнення, власний престиж, соціальні контакти та матеріальне становище; статистично значущу різницю виявлено в мотиваційній сфері, зокрема в духовному задоволенні і креативності. У волонтерів констатовано більш сильне прагнення до духовного задоволення та розвитку, тоді як інші акцентують увагу на матеріальних і соціальних аспектах життя.

Наголошено, що емпіричні результати дослідження можуть бути цікавими для розуміння психологічних особливостей осіб, які займаються волонтерською діяльністю; слугувати психологічною основою для розробки програм і стратегій, спрямованих на залучення людей до волонтерської діяльності.

Ключові слова: волонтер, волонтерська діяльність, психологічні особливості, мотиви, цінності, спрямованість.

Виклад основного матеріалу. Волонтерство має важливу роль у розвитку суспільства та покращенні життя людей. Воно є необхідним елементом громадянського суспільства і сприяє побудові більш справедливого та співчутливого світу.

Волонтер – це особа, яка приділяє частину свого часу допомозі членам громади, не отримуючи за це винагороди, бере на себе відповідальність за волонтерську діяльність,

прагне особистого вдосконалення та набуття нового досвіду й отримання духовного використання, яке ділиться з громадою [1].

Оскільки на людей впливають норми, цінності й альтруїстичні мотиви, які заохочують до добровільної діяльності, можна сказати, що існують внутрішні психологічні сили, які спонукають людей докладати зусиль і залучатися до добровільної діяльності [2].

У кожного волонтера є особисті причини бути ним. Наприклад, П. Челладурай [3] зазначав, що волонтер може приєднатися до події з кількох причин: навчання та розвиток, допомога іншим, розвиток дружби, використання існуючих навичок і вивчення нових навичок, отримання досвіду роботи, повернення боргу суспільству та використання вільного часу більш ефективно.

Велику увагу соціологи приділяють дослідженню ресурсів, необхідних для волонтерства. Люди, які мають ресурси для волонтерської роботи та перебувають під впливом структурних факторів, що заохочують волонтерство, більше схильні стати волонтерами.

Найвпливовіший психологічний підхід до волонтерства, функціональний підхід, припускає, що люди можуть приймати однакові погляди або бути залученими до тієї самої поведінки, незважаючи на те, що ці погляди чи поведінка можуть виконувати дуже різні психологічні функції [4].

Це функціоналістське обґрунтування було успішно застосовано до волонтерства. Відповідно до цього припущення, розроблено інструмент Volunteer Functions Inventory (VFI) [5], який вимірює такі шість мотиваційних функцій:

1. Ціннісна: через волонтерство люди можуть виражати цінності, пов'язані з гуманітарними проблемами для інших.
2. Розуміюча: волонтерство надає можливість досліджувати та застосовувати свої навички, а також пізнати світ і конкретну справу, для якої людина є волонтером.
3. Покращення: завдяки волонтерській діяльності індивідуальне его може зрости.
4. Захисна: особисті проблеми, такі як самотність, можна вирішити; негативне почуття провини може зменшитися.
5. Соціальна: якщо волонтерська робота високо цінується важливими людьми, волонтерство є хорошим способом пристосуватися до середовища та зміцнити соціальні стосунки.
6. Професійна: досвід, отриманий у волонтерській діяльності, може бути корисним для професійної кар'єри.

Для деяких важливим мотиватором є вивчення нових навичок для кар'єрного зростання або вивчення варіантів роботи. Існує багато можливих причин відмінностей у мотиваціях волонтерів, а також відмінностей у самих волонтерах. Різні люди можуть брати участь у тій самій волонтерській діяльності, але вони можуть переслідувати різні цілі або брати участь у різних волонтерських заходах з однаковими мотивами [6].

Відкриття того, що багато волонтерів мають декілька мотивів, є інтригуючим, оскільки це говорить про дебати щодо альтруїзму й егоїзму, які часто зустрічаються в дискусіях про допомогу. Ця дискусія містить два протилежні аргументи: аргумент, що будь-яка послужливість мотивована егоїстичним бажанням принести користь собі, проти аргументу, що послужливість іноді базується на безкорисливій турботі про іншого.

Одним з яскравих прикладів є риси особистості, які характеризують людей, які є волонтерами. Це дослідження було описано як пошук «просоціальної особистості». Два фактори відрізняють волонтерів від неволонтерів: орієнтована на інших емпатія та готовність допомогти [7]. Особливості особистості, які пов'язують із волонтерством, зазначають стійкість, екстраверсію, самоефективність і низький рівень невротизму [8].

Дослідження Pathways through Participation дало змогу з'ясувати, як і чому люди різними способами беруть участь у волонтерській діяльності протягом свого життя. Було виявлено, що участь людей безпосередньо пов'язана з етапом їхнього життя та обставинами [9]. Ця перспектива є корисною, оскільки вона виходить за рамки питання мотивації та певних видів діяльності, визнаючи волонтерство як соціальну діяльність у суспільному житті людей. Важливо також визнати, що природа волонтерства змінюється, і, власне, змінюються самі волонтери, їхні очікування, мотивація та внутрішні передумови до діяльності.

Дослідження, проведене психологом доктором Марком Снайдером, спрямоване на розуміння психологічних чинників, що спонукають людей до волонтерської діяльності, особливо в контексті допомоги іншим, з якими вони можливо ніколи не зустрінуться. У ході дослідження було виявлено п'ять основних детермінант, які приводять до волонтерства:

1. **Особисті цінності:** людина вірить у певні цінності і принципи, і волонтерство є способом виразити і втілити свої переконання в дії. Волонтери можуть бачити свою роботу як спосіб внести зміни у світ, які відповідають їхнім особистим цінностям.

2. **Занепокоєння громади:** деякі люди відчувають відповідальність за покращення умов для інших і готові вкладати час і зусилля для досягнення цієї мети.

3. **Підвищення самооцінки:** деякі люди волонтерять, щоб почувати себе корисними і цінними. Волонтерство може сприяти підвищенню самоповаги і самооцінки, оскільки люди бачать результати своєї діяльності й отримують підтримку та визнання від інших.

4. **Потреба розуміти інших:** деякі індивіди волонтерять з мотивації розуміти і спілкуватися з різними людьми та сприймати їхні життєві історії. Волонтери, які мають цю мотивацію, можуть бути зацікавлені в розвитку міжкультурного розуміння і спілкуванні з різними групами людей.

5. **Особистісний розвиток:** деякі люди волонтерять для власного особистісного розвитку. Вони бачать волонтерство як можливість навчатися новим навичкам, розвивати власні здібності й отримувати новий досвід, який може бути корисним для їхньої кар'єри або особистого зростання.

Отже, з огляду на всі концепції, теорії та погляди науковців можна зробити такі висновки: волонтерська діяльність є важливою складовою суспільного життя і може мати великий вплив на психологічний стан та особистісний розвиток осіб, які займаються нею. Як показують вищезгадані дослідження, волонтери мають деякі специфічні психологічні особливості. Ось кілька ключових аспектів, що можуть бути характерними для осіб, які займаються волонтерською діяльністю:

1. **Мотивація:** волонтери часто мають сильну мотивацію допомагати іншим та внести позитивні зміни в суспільство. Вони можуть відчувати задоволення від надання допомоги та бачити це як спосіб зробити світ кращим.

2. **Емпатія:** волонтери часто виявляють високий рівень емпатії, тобто здатність співчувати та розуміти емоції та потреби інших людей. Це може допомагати їм ефективно спілкуватися з тими, кому вони надають допомогу, і створювати позитивні міжособистісні взаємини.

3. **Саморозвиток:** волонтерська діяльність може сприяти особистісному розвитку. Вони набувають нові навички, розширювати знання й отримувати цінний досвід, що може позитивно впливати на самооцінку та самореалізацію.

4. **Соціальна взаємодія:** волонтери часто вступають у контакт з різними людьми та групами, що може сприяти розширенню їхнього соціального кола та підвищенню соціальної компетентності. Вони можуть навчатися співпраці, комунікації та розвивати навички роботи в команді.

5. Задоволення від волонтерської діяльності: волонтери часто відчувають задоволення та радість від своєї діяльності. Вони відчувають гордість за свої досягнення та вплив, який вони мають на інших людей та суспільство.

Так, метою емпіричного дослідження є визначення психологічних особливостей осіб, які займаються волонтерською діяльністю. У дослідженні було сформовано дві незалежні вибірки дослідження. До першої вибірки ввійшли 17 осіб віком від 21 до 40 років, які займаються волонтерською діяльністю у воєнний час. До другої вибірки ввійшли 20 осіб віком від 21 до 40 років, які не займаються та не займалися волонтерською діяльністю у воєнний час. Отже, у дослідженні було використано таку тестову методику: морфологічний тест життєвих цінностей, МТЖЦ.

За допомогою *морфологічного тесту життєвих цінностей* було виявлено основні життєві цінності осіб, які займаються та не займаються волонтерською діяльністю. Емпіричні дані зображено на рис. 1 і 2.

Аналізуючи дані, варто відзначити такі факти: у осіб, які «волонтерять», переважають такі життєві цінності як «Духовне задоволення» (65%), «Креативність» (59%) та «Соціальні контакти» (49%), тоді як життєві цінності у вигляді «Матеріальне становище» (24%), «Досягнення» (24%) та «Власний престиж» (29%) не мають такого рівня значимості та впливу. Можна зробити висновок, що волонтери насолоджуються відчуттям задоволення та щастя, коли роблять щось добре для інших людей або співтовариств, вони шукають нові, неординарні способи, як зробити світ краще, не ставлячи гроші або досягнення на перший план.

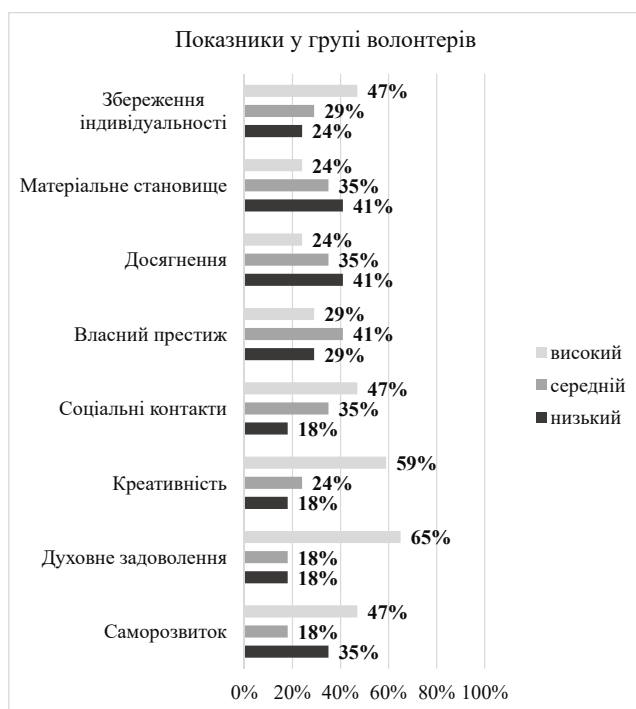

Рис. 1. Результати діагностики життєвих цінностей волонтерів

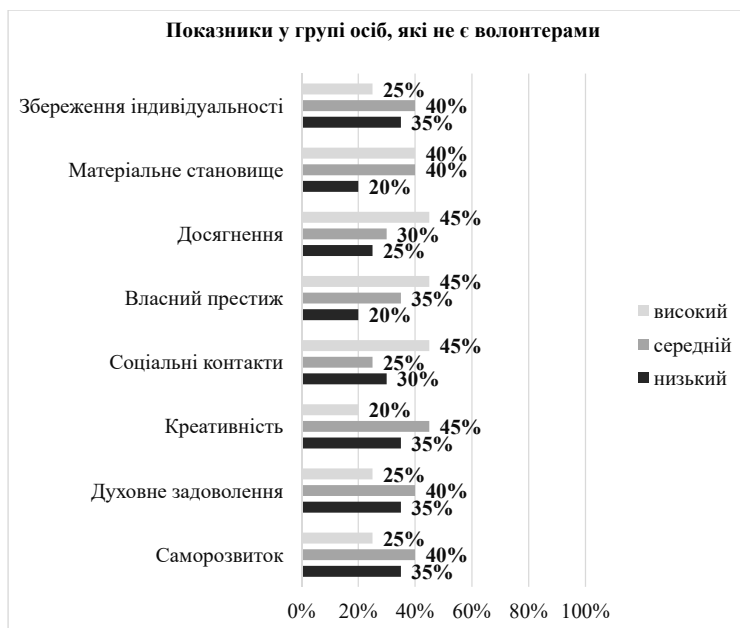

Рис. 2. Результати діагностики життєвих цінностей неволонтерів

Як бачимо на рис. 2, серед досліджуваних, які не займаються волонтерством, відносно велика частина (45%) вважає, що «Досягнення» та «Власний престиж» є важливими в їхньому житті. Також більше половини з них (45%) вважають «Соціальні контакти» важливими, що може свідчити про їхню потребу відчувати підтримку та зв'язок з іншими людьми. Крім того, майже половина (40%) вважає «Матеріальне становище» важливим, що може означати, що вони цінують фінансову стабільність і комфорт.

Проаналізовано також статистично значущі зв'язки показників життєвих цінностей між двома вибірками: волонтерами та тими, хто не займається волонтерською діяльністю. Для шкал «Духовне задоволення» та «Креативність» було отримано статистично значимі результати між волонтерами та неволонтерами на рівні значущості 0,031 (за $p < 0,05$). Для шкал «Саморозвиток», «Соціальні контакти», «Власний престиж», «Досягнення», «Матеріальне становище» та «Збереження індивідуальності» статистично значимі різниці між групами не були виявлені, оскільки рівні значущості в цих випадках були більшими за 0,05.

Можемо зробити висновок, що важливість психологічних факторів, таких як схильності, цінності чи мотиви, для волонтерства є безперечною [10, 11]. Як стверджують М. Мусік і Дж. Вілсон [12], цей напрям дослідження передбачає, що «ми не можемо зрозуміти людську поведінку повністю «ззовні», дивлячись на об'єктивні властивості людей або їхнє соціальне становище; ми повинні знати щось про те, що відбувається в їхніх головах».

Висновок. Важливо зазначити, що психологічні особливості волонтерів можуть варіюватися залежно від конкретних особистих характеристик та контексту волонтерської діяльності. Кожна людина унікальна, і волонтерство може мати різний вплив на різні особи.

Список використаної літератури

1. Adler R. The volunteer factor. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011. Vol. 62, no. 2. P. 124–138.
2. Podvezko V. Book Review. Game Theory in Building Technology and Management. *Journal of Business Economics and Management*. 2008. Т. 9, № 3. С. 237–239.
3. Rees C. J. Organisational Change And Development: Perspectives On Theory And Practice. *Journal of Business Economics and Management*. 2008. Т. 9, № 2. С. 87–89.
4. Auld C., Hoyer R., Cuskelly G. Working with Volunteers in Sport: Theory and Practice. Taylor & Francis Group, 2006. 176 p.
5. Snyder, Mark, E. Gil Clary, and Arthur A. Stukas. "The functional approach to volunteerism." *Why we evaluate. Psychology Press*, 1999. С. 377–406.
6. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. / E. G. Clary et al. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998. Vol. 74, no. 6. P. 1516–1530. URL: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1516> (date of access: 15.10.2023).
7. Penner L. A. Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. *Journal of Social Issues*. 2002. Vol. 58, no. 3. P. 447–467. URL: <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270> (date of access: 15.10.2023).
8. The interplay of traits and motives on volunteering: agreeableness, extraversion and prosocial value motivation / G. Carlo et al. *Personality and Individual Differences*. 2005. Vol. 38, no. 6. P. 1293–1305. URL: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.08.012> (date of access: 01.10.2023).
9. Jochum V., Brodie E. Understanding people's pathways through participation: putting research into practice. *Voluntary Sector Review*. 2013. Vol. 4, no. 3. P. 377–384. URL: <https://doi.org/10.1332/204080513x673470> (date of access: 01.10.2023).
10. Smith D. H. Determinants of Voluntary Association Participation and Volunteering: A Literature Review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 1994. Т. 23, № 3. С. 243–263.
11. Wilson J. Volunteerism research: A review essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 2012. Т. 41 №2, С.176–212.
12. Wilson J., Musick M. Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work. *American Sociological Review*. 1997. Т. 62, № 5. С. 694.

**THE ORIENTATION OF VOLUNTEERS:
PSYCHOLOGICAL FEATURES OF VOLUNTEERING****Oleksandra Nikolina**

*Petro Mohyla Black Sea National University
10, 68 Desantnykiv st. Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: mococola16@gmail.com*

Iryna Astremska

*Petro Mohyla Black Sea National University
10, 68 Desantnykiv st. Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: arin9474@ukr.net*

In volunteer activities, an important motivating factor is a personal need, motivation aimed at helping another. It is noted that values, altruistic motives and inner strengths play an important role in attracting people to voluntary activities. Volunteers have different personal motivations, such as learning, helping, developing friendships, using skills and learning new ones, as well as the desire to gain experience and use

their time effectively. The functional approach in the psychology of volunteering considers six motivational functions: value, understanding, improvement, protective, social and professional.

The personal traits of volunteers, such as empathy, willingness to help, resilience, extraversion, self-efficacy, and neuroticism, are studied. The types of motivation inherent in volunteers are identified, which include personal values, community concern, self-esteem, the need to understand others, and personal development.

The psychological characteristics of volunteers and people who do not engage in volunteer activities are considered. It is found that for volunteers, spiritual satisfaction, creativity and social contacts are of particular value, while financial situation and achievements are less important (morphological test of life values), while for persons who do not engage in volunteer activities, achievements, personal prestige, social contacts and financial situation are more important; a statistically significant difference is found in the motivational sphere, in particular, in spiritual satisfaction and creativity. Volunteers have a stronger desire for spiritual satisfaction and development, while others focus on material and social aspects of life.

It is emphasized that the empirical results of the study may be interesting for understanding the psychological characteristics of people engaged in volunteering; psychological basis for developing programs and strategies aimed at attracting people to volunteer activities.

Key words: volunteer, volunteer activity, psychological characteristics, motives, values, orientation.